

Judikatura k rekodifikaci - Právní jednání

eFocus

Nakladatelství Wolters Kluwer vydává další svazek řady přehledů judikatury obsahující rozhodnutí, která jsou dle názoru autorů použitelná pro právní vztahy řídicí se občanským zákoníkem č. [89/2012](#) Sb.

Předkládaný svazek shrnuje rozhodnutí, jež lze použít jako inspiraci při interpretaci ustanovení občanského zákoníku ohledně právního jednání. Publikace obsahuje nejen použitelnou judikaturu, ale také stručný úvodní výklad nové právní úpravy, příslušnou část důvodové zprávy a zásadní právní předpisy. Kniha tak není pouhým přehledem judikatury, ale komplexní pracovní pomůckou, soustřeďující veškeré potřebné informace pro práci s judikaturou poté, co občanský zákoník č. [89/2012](#) Sb. nabyl účinnosti.

Publikace usnadní práci soudcům, advokátům i nejširší právnícké veřejnosti.

Judikatura k rekodifikaci - Právní jednání

Petr Lavický, Petra Polišínská
Wolters Kluwer, 2015, s. 476, 990 Kč

Publikaci lze objednat >>> [zde](#).

Z publikace vybíráme:

2. Výklad právních jednání

2.1. Preference vůle před jazykovým vyjádřením

35. Přednost skutečné vůle před textem smlouvy

Doslovný výklad textu smlouvy tedy nemusí být v souladu s vůlí účastníků. Směřuje-li jejich vůle k jinému významu a podaří-li se ji procesem hodnocení skutkových a právních otázek ozřejmit, má shodná vůle účastníků smlouvy přednost před doslovným obsahem jejího textu.

III. ÚS 14/06, ASPI ID: JUD33816CZ

Z odůvodnění:

Základní zásadou výkladu smluv je prioritou výkladu, který nezakládá její neplatnost, před tím, který k

tomu naopak směřuje, jsou-li možné výklady oba. Je tím vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s ním spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy. Opačný přístup považuje Ústavní soud za protiústavní a v rozporu s principy právního státu, jež vycházejí z čl. 1 Ústavy (srov. věc sp. zn. I. ÚS 625/03).

V souladu s předností skutečné vůle účastníků smlouvy před jejím formálním projevem podle § 35 odst. 2 obč. zák. platí, že právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejen podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem.

Ve shodě s dovolacím soudem lze mít důvodně za to, že se kritická „nájemní smlouva“ vyznačovala nedostatky z hlediska požadavků na koherentní strukturu, systematické uspořádání a výstižnou terminologii. Obecné soudy však respektovaly, že jazykový výklad smlouvy představuje „pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě“ a „je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu“ (srov. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 33/97, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 9, str. 399 a násl., vyhlášený pod č. [30/1998](#) Sb.).

Doslovný výklad textu smlouvy tedy nemusí být v souladu s vůlí účastníků. Směřuje-li jejich vůle k jinému významu a podaří-li se ji procesem hodnocení skutkových a právních otázek ozřejmit, má shodná vůle účastníků smlouvy přednost před doslovným obsahem jejího textu. Vůle je vnitřním stavem jednající osoby, který není bezprostředně přístupný a poznatelný interpretovi právního úkonu, ale je nutno na ni usuzovat z různorodých okolností vnějších, spojených s tím, co jeho uzavření předcházelo, jaké vnějšně identifikovatelné zájmy byly jinak projeveny, jaké bylo následné chování účastníků apod. Extrémně formalistní požadavky na výklad právního úkonu jsou z ústavněprávního hlediska nepřijatelné.

Názory, jež při výkladu dotčené smlouvy uplatnily obecné soudy, jsou s těmito názory zjevně souladné.

Stěžovatelky oproti tomu prosazovaly (a v ústavní stížnosti tak činí rovněž) výklad, který zbytněle setrvává na izolované prioritě použitého pojmu „nájem“, a jenž je odmítán být dále – kontextuálně – vyložen, zejména z pohledu sociálního a hospodářského zájmu, který byl (mohl být) z pozic účastníků smlouvy sledován. Při jimi předestřené koncepci by zde takový zájem nemohl být žádný, ledaže by za něj mohlo být pokládáno dosažení neplatnosti sporné části smlouvy. Oproti tomu dovolací soud jej – ve vztahu k ustanovení § 13 odst. 3 transformačního zákona – ozřejmil očividně výstižně.

Ústavní soud proto neshledal nesprávnými právní závěry obecných soudů, jestliže dospěly k závěru, že vytykaná část (bod II.) „nájemní smlouvy“ ze dne 24. 4. 1995 je podřaditelná ustanovení § 13 odst. 3 transformačního zákona, jako taková je vyložitelná, a že nebyly předloženy důvody, aby byla hodnocena jako smlouva neplatná.

Tím méně může být dovozováno, že tyto závěry nejsou ústavně konformní; právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod není právem na požadovaný výsledek sporu. Ústavním pořádkem chráněná práva dotčena nebyla, vlastnímu soudnímu procesu ani stěžovatelky ničeho nevytykají, podaný výklad hmotného práva není svévolný a napadená rozhodnutí jsou i srozumitelná a logicky přesvědčivě odůvodněna.

36. Přednost skutečné vůle před jejím projevem

Při výkladu smluvních ustanovení je nutno dát přednost skutečné vůli účastníků smlouvy

nad formálním projevem této vůle. Podle platného českého občanského zákoníku, právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejen podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem (§ 35 odst. 2 obč. zák.).

Porušení ústavně zaručených základních práv se tedy orgán veřejné moci dopustí i tehdy, pokud formalistickým výkladem norem podústavního práva odepře autonomnímu projevu vůle smluvních stran důsledky, které smluvní strany takovým projevem zamýšlely ve své právní sféře vyvolat.

I. ÚS 2061/08, Sb. ÚS č. 63/2011

Z odůvodnění:

Podstatou sporu mezi účastníky i základem ústavní stížnosti je interpretace listiny nadepsané „smlouva o půjčce“, kterou stěžovatel a žalovaný podepsali dne 4. 11. 1994. K sepsání této listiny došlo podle stěžovatele poté, co v průběhu let půjčil postupně žalovanému (tehdy svému dlouhodobému příteli) vysoké částky peněz na stavbu domu, původně jen na základě ústní dohody. Když celková výše půjčených peněz dosáhla již značné výše (tedy asi 4,5 milionu korun), chtěl si stěžovatel návratnost půjčky zajistit tím, že sepsal zmíněnou smlouvu o půjčce, kterou žalovaný podepsal. Žalovaný půjčku po částech splácel. Jelikož byl se splátkami ve značném prodlení, podal proti němu stěžovatel dne 29. 12. 1999 žalobu. V následujícím řízení před obecnými soudy žalovaný uvedené skutečnosti popřel. Potvrdil sice, že smlouvu o půjčce podepsal, ale na vysvětlení, proč tak učinil, uvedl postupně dvě verze. Podle první se jednalo o budoucí poskytnutí půjčky na dům, k níž však nikdy nedošlo, podle druhé verze byla smlouva podepsána v souvislosti se společným podnikáním žalovaného a stěžovatele, který v jeho firmě vystupoval jako tichý společník a zavázal se žalovanému přispět do jeho podnikání částkou několika milionů korun. Popřel, že by došlo k poskytnutí půjčky.

Soudy obou stupňů dospěly nakonec k závěru, že listinu ze dne 4. 11. 1994 nelze považovat za uznání dluhu ze strany žalovaného, neboť ze žádného důkazu nevyplývá, že by žalovaný podpisem této listiny projevil vůli uznat svůj dluh vůči stěžovateli. Konstatovaly, že předmětná listina (smlouva o půjčce) má povahu soukromé listiny, u které platí, že pokud její pravost či správnost žalovaný popřel, přechází důkazní břemeno o existenci půjčky na stěžovatele. Podle závěru obecných soudů stěžovatel neprokázal, že žalovanému půjčku skutečně poskytl, tj. že mu peníze předal. Protože výpovědi obou účastníků o poskytnutí půjčky byly naprosto odlišné, uzavřely, že půjčení žalované částky nelze vzít za prokázané, protože ji prokazuje pouze výpověď stěžovatele, což nestačí.

A tím se kruh pro stěžovatele uzavřel. Na straně jedné totiž obecné soudy zmíněnou „smlouvu o půjčce“ interpretovaly tak, že neprokazuje předání peněz. Na straně druhé ji nepovažovaly ani jako uznání dluhu ze strany žalovaného. Obecné soudy tak nedostatečně přihlíděly ke skutkovým okolnostem případu. Nevzaly v úvahu postupný vývoj, k jakému ve vztahu mezi účastníky řízení došlo. Na začátku to byli přátelé, kteří si důvěřovali, takže finanční toky byly mezi nimi zcela neformální. Za situace, kdy dosáhly určité výše, začaly se jejich vztahy poněkud formalizovat, až vyústily v sepsání a podpis listiny ze dne 4. 11. 1994, o jejíž pravosti nepochybuje ani jeden z účastníků. Při její interpretaci zůstal bez povšimnutí např. fakt, že po podání žaloby vzal stěžovatel žalobu zpět co do částky 150 000 Kč s tím, že žalovaný tuto částku zaplatil a slíbil zaplacení dalších 500 000 Kč (viz podání stěžovatele na č. 1. 4 spisu). Poté soud usnesením ze dne 22. 2. 2000, čj. 3 C 732/99 - 5, řízení o této částce zastavil. Proč a z jakého titulu tedy žalovaný, po podání žaloby, plnil, když v dalším průběhu řízení tvrdil, že k žádné půjčce nedošlo?

Podle názoru Ústavního soudu nelze pozdější přístup žalovaného k předmětné smlouvě hodnotit jako popření pravosti, respektive správnosti. Žalovaný totiž nemůže popřít podstatu obsahu smlouvy, neboť ten je dostatečně určitý a srozumitelný. V souladu s ustanovením § 35 obč. zák. není pochyb o tom, k čemu se žalovaný zavázal (splacení části půjčky v r. 1995 a zbytku v r. 1996). S tímto pak nekoresponduje pozdější tvrzení žalovaného, že takovou vůli projevit nechtěl. Jak z jeho výpovědi vyplývá, žalovaný smlouvu pouze jinak vyložil, nejedná se tedy o popření její správnosti, ale o odlišnou interpretaci jejího obsahu. Z uvedeného vyplývá, že na stěžovatele důkazní břemeno nepřešlo. Stěžovatel ve zmíněné smlouvě uvedl výši své pohledávky za žalovaným a žalovaný tuto smlouvu o půjčce podepsal. Tím projevil mj. i svoji vůli uznat zmíněný dluh co do důvodu i výše. Tento právní úkon je třeba vykládat podle jeho seznatelného obsahu. Ten jednoznačně hovoří o tom, že stěžovatel žalovanému půjčil konkrétní obnos finančních prostředků na stavbu domu, ve smlouvě je navíc zmíněno i zajištění této pohledávky označenou nemovitostí. Za dané situace není rozhodné, zda zmíněná finanční částka (půjčka) byla stěžovatelem poskytnuta jednorázově, či zda byla poskytována po částech, není ani rozhodné, že období půjčování peněz stěžovatel přesně nevymezil (viz jejich původně neformální vztahy).

K otázce interpretace právních úkonů se Ústavní soud vyjádřil v řadě svých rozhodnutí. Konstatoval, že při výkladu právních úkonů je nepsaným pravidlem právním též předpoklad, podle něhož žádný normotvůrce nezamýšlí dát jím tvořenému aktu absurdní nebo nerozumné důsledky (srov. nález sp. zn. I. ÚS 331/98, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 18, s. 233, kde Ústavní soud používá argumenty obdobné). Soud by se měl proto, při výkladu smlouvy, vyhnout zejména takovému výkladu, který je pochybný, zejména s ohledem na absurdní či problematické důsledky, k nimž vede. V daném případě ovšem zvolily obecné soudy takový výklad, který příkládá smlouvě ze dne 4. 11. 1994 absurdní nebo přinejlepším velmi iracionální konsekvence (viz shora). Soud totiž musí přihlížet ke vzájemným vztahům jednotlivých, v úvahu připadajících argumentů a jejich roli v konkrétním případě vyvážit, s ohledem na specifika dané kauzy, a nikoliv tato kritéria aplikovat mechanicky. Takovýto přístup je zároveň přístupem moderní judikatury, která postupně nahrazuje formálně legalistický pohled na právo pohledem, kterým soudce usiluje poskytnout nejlépe vyargumentovanou odpověď na právní a skutkové otázky, které před něj strany sporu staví.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 625/03 se Ústavní soud vyjádřil ke specifickým otázkám interpretace smluvních textů, kde vůle účastníků při vytváření smlouvy a její interpretaci hraje zásadní roli. V případě smluv je nutno přihlídnout k tomu, že jejich autoři, často laici (jak je tomu ve zkoumaném případě), nejsou schopni ve smluvním textu dohodnout podstatu závazku pomocí pregnantní terminologie. Právní formalismus orgánů veřejné moci a jimi vznášené přehnané nároky na formulaci smlouvy nelze z ústavněprávního hlediska akceptovat, neboť evidentně zasahují do smluvní svobody občana, vyplývající z principu priority občana nad státem, jak je upraven v čl. 1 Ústavy ČR a z principu smluvní volnosti ve smyslu čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR a v korespondujícím ustanovení čl. 2 odst. 3 Listiny [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 331/98, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 18, s. 233 (s. 241)].

Při výkladu smluvních ustanovení je nutno dát přednost skutečné vůli účastníků smlouvy nad formálním projevem této vůle. Podle platného českého občanského zákoníku, právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejen podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem (§ 35 odst. 2 obč. zák.).

Porušení ústavně zaručených základních práv se tedy orgán veřejné moci dopustí i tehdy, pokud formalistickým výkladem norem podústavního práva odepře autonomnímu projevu vůle smluvních stran důsledky, které smluvní strany takovým projevem zamýšlely ve své právní sféře vyvolat (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 546/03).

Takovýto závěr považuje Ústavní soud za nepřipustný formalismus, který klade nerealistické nároky na laiky při psaní a uzavírání právních úkonů. Jak Ústavní soud ve své předchozí judikatuře zdůraznil, formalismus obecných soudů „spočívající toliko ve výkladu smluvního textu z něho samotného, bez ohledu na účel úkonu, spočívající ve vůli účastníků smluvního vztahu, uplatněný při výkladu právního úkonu jednotlivce, lze v důsledku vztáhnout také na formalismus interpretace samotné právní normy“ (viz výše citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 546/03).

Ústavní soud si je vědom, že řízení ve věci, kterou v rámci této ústavní stížnosti řeší, bylo zahájeno koncem roku 1999. Nicméně v daném případě, jak již Ústavní soud upozornil, rozhodly obecné soudy zcela formalisticky, aniž by měl jejich výrok rozumný základ v obsahu spisu a poskytoval rozumné vysvětlení toho, co se mezi stěžovatelem a žalovaným skutečně odehrálo. Obecné soudy nemohou rozhodovat na základě sice zdánlivě snadno se nabízejícího formalistického argumentu, ve skutečnosti však argumentu jsoucího v rozporu s obsahem spisu.

S ohledem na to, že obecné soudy svými rozhodnutími porušily základní práva a svobody plynoucí z ustanovení čl. 1 Ústavy ČR a čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud ústavní stížnosti zcela vyhověl a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 15. 11. 2004, čj. 8 C 136/2000 - 253, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 13. 9. 2005, čj. 30 Co 175/2005 - 282, a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2008, čj. 33 Odo 264/2006 - 330, zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu. Rozhodl tak za situace, kdy všichni účastníci řízení souhlasili s upuštěním od ústního jednání ve věci podle § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

© EPRAVO.CZ - Sbírnka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Recenze publikace: Chalupa, R. Zákon směnečný a šekový - komentář směnečné části. Zákon o mezinárodním právu soukromém - komentář směnečné části. Praha: Leges, 2021, 646 s.](#)
- [Recenzia](#)
- [Budoucnost je v technologiích i udržitelnosti](#)
- [Anotační recenze: Vyvlastnění a vyvlastňovací řízení](#)
- [Věznice jsou přeplněné a věznění příliš drahé. Knihou Tresty budoucnosti chce INFO.CZ otevřít diskuzi o změnách](#)
- [Recenze na knihu: Zdeňková, V., Seidlová, M., Čornejová, H., Peterová H.: Jak správně vytvářet a využívat FKSP: Jak postupovat při poskytování příspěvku na stravování.](#)
- [Recenze na knihu: Zuzana Strnadová: Co by měl vědět příjemce dotace. 1.vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2019, ISBN: 978-80-247-3076-9](#)
- [Ondřej Chmela: Zrušení poplatku za podnět k ÚOHS lze považovat za správné](#)
- [Anotační recenze: Koudelka, Z., Průcha, P., Zwyrttek Hamplová, J.: Zákon o obcích \(obecní zřízení\) - Komentář. Praha: Leges, 2019, 480s](#)
- [Pražské finále osmého ročníku konferencí Soukromé právo](#)
- [Recenze: Jakub Tomšej a kolektiv - Zaměstnávání cizinců v České republice](#)